

MAI MULT DECÎT O MONOGRAFIE

– NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI –

Publicată după alte două volume despre George Coșbuc – **Coșbuc în căutarea universului liric** (Editura Albatros, București, 1980, col. „Contemporanul nostru”) și **Pe urmele lui George Coșbuc** (Editura Sport-Turism, București, 1986) –, **Viața lui George Coșbuc** reprezintă ultimul cuvînt al lui Lucian Valea în problema vieții celebrului predecesor nășăudean. El însuși poet, și unul de factură socială, Lucian Valea s-a lăsat fermecat de mirajul reconstituirii nu numai a unei vieți, ci și a unor locuri și timpuri. De aici devotamentul și pasiunea cercetării documentelor de arhivă și a interpretării lor, devotament și pasiune care au transformat biografia lui Coșbuc într-un prilej de a pătrunde, cu o anume voluptate, în zone devenite multora inaccesibile.

Cartea, proiectată în două volume, ar fi trebuit să apară la Editura Dacia în 1991. Moartea surprinzătoare a lui Lucian Valea și cauze legate, probabil, de nesiguranța financiară de după revoluție au făcut ca proiectul să eșueze, manuscrisul fiind recuperat de familia autorului, care s-a îndoit permanent că el ar putea vedea, totuși, cîndva, lumina tiparului. Acest lucru, în condițiile în care o bibliotecă de excepție și, probabil, și o corespondență din care eu am văzut frînturi s-au risipit, privîndu-ne de posibilitatea de a reconstitui, la rîndul nostru, nu numai biografia autorului, dar și ceva din atmosfera literară din epoca războiului și din freamătul altor momente importante ale istoriei literaturii române. Am răsfoit în bună măsură cîteva din colecțiile revistelor aflate în posesia lui Lucian Valea și am descoperit peste tot însemnări, sublinieri, notițe privind potențiala *viață a lui Coșbuc*, dovadă clară a faptului că aceasta devenise, dincolo de poezia proprie, puțin cunoscută azi, misiunea întregii sale vieți.

Că lucrurile erau foarte înaintate la Editura Dacia ne-o demonstrează textul avut la dispoziție și preluat aici. Este vorba de 375 de pagini, toate purtînd ștampila VIZAT, conținînd corecturile care urmau să fie operate și indicațiile de tehnoredactare necesare (așezare în pagină a titlurilor, tipuri de caractere, spații etc.). Pe pagina de titlu se află, de altfel, semnăturile directorului editurii (indescifrabilă), a șefului de secție (Virgil Bulat) și a redactorului de carte (Dana Prelipceanu), ca și indicația „Bun de cules de la

p. 1 la p. 375. Pe spatele acestei foi (pag. 2, cum se indică în colțul din stînga sus) este trecut numele realizatorului copertei, Călin Stegorean, iar jos, centrat, *Editura Dacia Cluj-Napoca 1991*. Un singur detaliu, încă: pe pagina a patra, centrat, se preciza: *I S B N 973-35-0264-2*. Cele 375 de pagini, în care noi am corectat tacit cîteva greșeli de ortografie, se află într-un dosar pe care sînt scrise titlul cărții, numărul volumului, numele editurii, anul de apariție, în stînga sus fiind trecut numele redactorului de carte, iar în stînga sus indicele *CDA - 3332*.

Din nefericire, atît de devotat lui Coșbuc, căruia i s-a dedicat întreaga viața, Lucian Valea trebuie să suporte acum accidente ale istoriei: cartea pe care a scris-o rămîne trunchiată. E trist, revoltător și nedrept, dar, în manuscrisul avut la dispoziție (pe baza căruia s-a publicat în 2001, dintr-o proiectată ediție în două volume, un prim volum), predat între timp familiei lui Lucian Valea, capitolele ultime, pline de trimiteri bibliografice, nu conțin bibliografia, așa cum se întîmplă în cazul capitolelor de dinainte. Sigur, Lucian Valea, atît de atent la detalii și, din devotament față de nășădeanul său, care îi este mentor, atît de scrupulos, poate fi crezut pe cuvînt. Rigorii științifice îi ia locul un timp de autenticitate despre care, cum lucrurile sînt atît de triste, n-ar trebui să vorbim. În tot cazul, reconstituirea acestei bibliografii, ca și imposibilă, de altfel, ar presupune o muncă sisifică. Că este vorba, în cazul lui Lucian Valea, de scrupul științific ne-o demonstrează o erată scrisă la sfîrșitul volumului și de o precizare. Erata e următoarea: „Întîrzierea cu care a intrat în circuitul istoriei literare un important număr de scrisori și documente originale, explică multe din erorile și inadvertențele cu care s-a instalat în studiile de biografie coșbuciană și pe care nici eu nu le-am putut evita în cartea *Pe urmele lui George Coșbuc*. Pentru că în paginile biografiei de față am făcut corectura acestor erori fără a menționa expres acest lucru, consider absolut necesar să le semnez cititorilor pe cele mai importante”. Prezentă la sfîrșitul volumului, ea nu mai este necesară, din moment ce corecturile au fost operate în text. În ce privește precizarea cu care se încheie cu adevărat cartea, în ea Lucian Valea demonstrează modestia cercetătorului veritabil, devotat cu adevărat obiectului cercetării sale, abia ea în prim plan. Spune autorul *Vieții lui George Coșbuc*: „În încheiere îl asigur pe cititor că *Viața lui George Coșbuc* valorifică toate documentele și informațiile ce mi-au fost accesibile între anii 1975 și 1991, ceea ce nu însemnează că nu vor mai putea fi descoperite lipsuri și erori în paginile ei. Celor care vor avea bunăvoința să mi le semnaleze, le mulțumesc de pe acum”.

În 1991, cînd era prevăzută apariția cărții, se împlineau, așa cum Lucian Valea precizează în *Argument*, 125 de ani de la nașterea poetului și 73 de la moartea sa. Întîmplarea face ca volumul să apară acum, după 20 de

ani – o tentativă din 2001 a eșuat, editura Timpul nereușind să publice atunci decât o parte din studiu într-un volum rămas stingher. În locul celui de-al doilea volum, avem, iată, opera integrală, acum, când se împlinesc 145 de ani de la nașterea și 93 de la moartea scriitorului. Între timp, au trecut 20 și ani de la moartea lui Lucian Valea, care se născuse în 4 martie 1924. Dar nu simplele coincidențe contează, ci acea pasiune rară, transformată în etică proprie, care l-a făcut pe Lucian Valea să-și urmeze într-un fel organic magistrii transilvăneni. Scriind despre Coșbuc sau despre Slavici, despre reviste literare și oameni de mult dispăruți, Lucian Valea are sentimentul că-și continuă înaintașii, în demersul lor iluminist. „Drumețiile documentare”, care nu sînt simple digresiuni, fac parte dintr-o didactică anume. Să nu se uite, de fapt, că Lucian Valea însuși s-a format sub îndrumarea unor ardeleni însuflețiți, că a debutat sub semnul Transilvaniei, că a făcut el însuși cîțiva ani de închisoare politică pentru delictul de a fi fost membru P. N. Ț – 36 de luni de „reeducare”, cum se precizează într-un bilet de liberare (nr. 262 din 1954) –, că apoi, în diferite locuri, la Bistrița și mai ales la Botoșani, a încercat la rîndul său să însuflețească tinere talente. Profesor la diferite licee și ulterior lector la Bacău, el știa, așa cum spune la un moment dat Gellu Dorian, să se înconjoare de cei mai tineri elevi studioși, „cu care-și petrecea timpul în discuții interminabile despre literatură”. Oricum, scriind despre Coșbuc, el se comportă asemenea unui enciclopedist, sedus nu atît de erudiție, cît de plăcerea reconstituirii. Găsești în cartea aceasta pagini exhaustive, aproape monografice, despre „Tribuna” sibiană, despre ce însemnau *școlile triviale* din Transilvania de dinaintea unirii, despre tîrgul de fete de la muntele Găina sau despre învățămîntul de diferite nivele de acum o sută și mai bine de ani. Exactitatea documentului înseamnă nu numai fidelitate pentru adevăr, ci și plăcerea, transformată în misiune, de a nu lăsa lucrurile să moară cu totul. Pozitivismul citirii documentelor și rigoarea invocării precedentelor poziții, față de care tonul eventual polemic e întotdeauna reținut, este dublat de o ascunsă căldură. Monografistul e un umanist.

Firește, însă, că, dincolo de toate acestea, cartea aceasta este una despre Coșbuc. În acest sens, puțin probabil ca altcineva să facă de-acum încolo efortul de a reciti toate documentele, de a găsi, prin cine știe ce noroc, altele noi, de a propune o sinteză nouă, care să schimbe cu totul viziunea propusă de Lucian Valea. Și chiar de s-ar întîmpla lucrul acesta, monografia Lucian Valea rămîne un punct de reper. Peste monografia aceasta nu se poate trece.

Mircea A. DIACONU

ARGUMENT

Viața lui George Coșbuc s-a născut din dorința de-a repara o nedreptate: poetul e singurul dintre marii clasici ai literaturii române care nu dispune încă de o biografie, în sensul deplin al cuvântului, deși în anul acesta – 1991 – aniversăm 125 de ani de la nașterea sa și 73 de la moarte. O primă variantă a acestei **Vieți**, scrisă între 1980-1984 a apărut în anul 1986, sub titlul **Pe urmele lui George Coșbuc** la Editura Sport-Turism, abuziv adaptată la cerințele colecției în care se tipărea. De altfel, preocupările noastre privind biografia poetului datează din vremea studiilor universitare: în anul 1947 publicam în revista **Ramuri** de la Craiova articolul **Despre neamul lui George Coșbuc**, depășit astăzi atât ca informare cât și ca viziune. Articolul era destinat a fi primul capitol al unei biografii în pregătire. Zgomotul tot mai violent al proletcultismului care se apropia ne-a convins că e bine să ne amînăm intențiile pentru vremuri mai bune.

Scriind **Viața lui George Coșbuc** am constatat că în cercetările coșbuciene cu caracter biografic s-au pus în circulație jenante anecdote și legende. N-am putut astfel evita discutarea, sancționarea și corectarea lor, în pofida riscului că ni s-ar putea obiecta un, nedorit de noi, spirit polemic.

Convinși că o lucrare cu caracter eminentamente biografic nu trebuie să emită judecăți de valoare asupra operei, le-am evitat. Opera e însă unul dintre elementele esențiale ale vieții unui scriitor, nu prin cantitatea de întâmplări personale pe care o poate include în conținut, ci prin timpul, ca durată investit la scrierea ei: „În viața unui poet, opera ocupă tot atât cât întâmplarea”, spunea André Maurois. Am sugerat acest lucru întrucît ne-a stat în putință.

Precizăm de asemenea că am lăsat să se audă direct vocea documentului, ori de câte ori acesta era inedit și publicarea lui devenea premieră absolută. De asemenea am considerat „inedite” și textele publicate prin revistele și ziarele timpului, tot mai greu de descoperit în colecții uzate ori incomplete. În felul acesta cartea noastră oferă cititorilor și o microantologie de texte și citate exemplare, contribuind și pe această cale la accentuarea atmosferei de epocă, prin sunetul lor stilistic distinct.

Desigur că ne-am bucurat ori de câte ori ne-a fost dat să descoperim documente inedite, dar n-am cultivat niciodată ambiția întîietății. Biograful adevărat e în primul rînd un arhitect care elaborează proiectul și în al doilea rînd un constructor care realizează construcția cu materiale furnizate de

alții. Tocmai din această diferență de destin constă și deosebirea dintre munca lui și munca de cercetare, măreață dar ingrată. Călinescu spunea: „a căuta documente e un lucru pios, dar nu e încă lucrare intelectuală”.

După apariția cărții noastre **Pe urmele lui George Coșbuc** au ieșit la iveală noi documente coșbuciene, considerate de unii cercetători pierdute. E vorba în primul rând de un set important de scrisori familiale, 24 la număr, donate în noiembrie 1986 **Muzeului Memorial George Coșbuc** din comuna natală a poetului de profesoara Dora Coșbuc căsătorită Tudoroni. Fragmente din aceste scrisori, datînd din anii sibieni și bucureșteni, au fost publicate în „**Tribuna Ardealului**”, Cluj-Kolozsár, II, nr. 172, sîmbătă 19 aprilie 1941 de George Monahu sub titlul **Din corespondența lui George Coșbuc cu familia – Pe margini de vreme**. Cercetătorii biografiei coșbuciene de după 1941 fac trimiteri exclusiv la aceste reproduceri fragmentare.

De asemenea, profesoara Dora Coșbuc Tudoroni ne-a pus personal la dispoziție un alt set de scrisori inedite, **Manuscrisul lui Leon Coșbuc** în care se formulează pentru prima dată o genealogie a familiei și, în sfîrșit, un film conținînd, în 182 de pagini, versiunea maghiară a procesului verbal întocmit cu ocazia anchetei din 1759 îndreptată de familia Petrichevich Horváth împotriva coșbucienilor de la Hordou. Îi aducem doamnei profesoare și pe această cale, mulțumirile noastre.

Referitor la toate aceste documente ținem să precizăm că nici unul n-a fost de natură să modifice viziunea noastră despre poet și epoca lui, dar fiecare ne-a ajutat să corectăm (sau să întărim) multe chestiuni de amănunt. Vom menționa aceste **erori revizuite** într-o erată specială pe care o vom anexa la bibliografia generală a cărții.

Și acum cîteva cuvinte despre una din jenantele aventuri editoriale prin care a fost silit să treacă volumul de la Sport-Turism. Tocmai cînd primise toate aprobările și era gata să intre la tipar, Consiliul Culturii a hotărît să oprească editarea pe motiv că **Pe urmele lui George Coșbuc** e o lucrare „științifică”, „o biografie” și nu una destinată să stimuleze turismul. L-am sunat atunci la telefon pe „tovarășul” de la Direcția Literaturii încercînd să aflu adevărul. După penibile discuții care au durat aproape o oră s-a aprobat tipărirea sub rezerva eliminării a mai bine de 30 de pagini: „Sînt prea mulți popi în carte, ce vreți?!”

Ratăta în **Pe urmele lui George Coșbuc**, prezentarea străbunilor poetului o putem abia acum înfățișa într-un cuprinzător arbore genealogic. Acum pentru întîia dată acest trecut cercetat de alții în grabă și pe felii, îmbracă haina unei sinteze. Sperăm că am reușit să creăm o imagine concludentă, în stare să clarifice chestiunile lăsate fără răspuns de cercetătorii biografiei poetului.

Editarea cărții în două volume nu reprezintă numai o soluție editorială. Biografia poetului, incluzînd și secolele de existență ale strămoșilor, cuprinde

Lucian VALEA

două perioade distincte: cea transilvană, căreia îi este dedicat acest prim volum, și cea bucureșteană, evocată în volumul următor. Vom încheia întreaga lucrare cu o bibliografie generală și cu un indice de nume.

Nu putem sfârși fără să-i amintim cititorului că secretul unei bune biografii stă în modul în care biograful știe să surprindă timbrul inefabil al personalității evocate. Dacă lumea lui George Coșbuc a prins glas în cartea noastră înseamnă că eforturile făcute de noi de-a lungul unui deceniu n-au fost zadarnice.

ianuarie 1991

